

право / А. І. Дмитрієв, В. І. Муравйов. – К. : Юрінком Інтер, 2001. – 638 с.
8. Право Європейського Союзу / под ред. С. Ю. Кашкіна. – М. : Юрист, 2004 – 925 с.
9. Опришко В. Ф. Право Європейського Союзу / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А. С. Фастовець. – К. : Юрінком Інтер, 2002. – 460 с.
10. Joined Cases 2,4,6 / 76 // North-East Atlantic Fisheries Convention [Електронний ресурс] : [1976] ECR 1279. – Режим доступу: <http://www.eur-lex.europa.eu/smartapi/>.
11. Opinion 1 / 91 // First EEA Case [Електронний ресурс] : [1991] ECR 6079. – Режим доступу: <http://www.whi-berlin.de/documents/>.
12. Тункін Г. І. Теорія міжнародного права / Г. І. Тункін. – М. : Міжнародні відносини, 1970. – 512 с.
13. Москаленко О. М. Джерела права Європейського Союзу (міжнародно-правовий аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.11 «Міжнародне право» / О. М. Москаленко. – К., 2006. – 18 с.

Надійшла до редколегії 13.02.2010

УДК 341.23:339.5/9

А. О. Гаркуша

ЮРИДИЧНА СИЛА РІШЕНЬ ОРГАНУ З ВИРІШЕННЯ СПОРІВ СОТ

Досліджено проблему юридичної сили рішень, прийнятих у рамках СОТ Органом з вирішення спорів. Зроблено висновок про обов'язковість приведення оспорюваного заходу у відповідність із цілями СОТ, але свободу вибору засобів такого приведення зобов'язальною стороною.

Исследована проблема юридической силы решений, принятых в рамках ВТО Органом по решению споров. Сделан вывод об обязательности приведения оспариваемого мероприятия в соответствие с целями ВТО, но свободе выбора средств такого приведения обязанной стороной.

The problem of decisions validity made in the scope of WTO by the Board on Disputes Settlement is researched. Conclusion about necessity of bringing disputed event in accordance with goals of WTO is made.

Стадія виконання рішень Органу з вирішення спорів СОТ (далі – ОРС СОТ), як і у будь-якій іншій міжнародній судовій чи судовоподібній системі, є одним з найбільш відповідальних етапів усієї процедури врегулювання суперечностей [1, с. 145]. Саме вона забезпечує виконання головної мети – встановлення або відновлення відповідного балансу переваг та поступок між країнами-учасницями СОТ. Тому питання визначення юридичної сили рішень ОРС СОТ є одним з найважливіших елементів, що характеризує систему врегулювання спорів у рамках СОТ загалом.

Проблема визначення юридичної сили рішень ОРС СОТ не вивчалася вітчизняною доктриною, натомість іноземна наука міжнародного права нараховує велику кількість авторів, таких

як Дж. Джексон, Р. Хадек, Дж. Сацердоті, Г. Шаффер, А. Сайкс та ін., що присвятили науковій праці аналізу цього питання.

Завданням цієї статті є спроба проаналізувати питання щодо юридичної сили рішень, які приймаються за результатами процедури врегулювання спорів між державами-членами СОТ, шляхом розгляду чинної практики, аналізу відповідних положень Домовленості про правила та процедури, що регулюють вирішення спорів (далі – ДСУ) [2], вивчення та аналізу поглядів провідних вчених [4–11].

Коли третейська група чи Апеляційний орган доходять висновку, що торговельні заходи країни не відповідають її зобов'язанням за будь-якою з багатосторонніх угод, вони рекомендують відповідній країні-члену привести зазначені заходи до відповідності угодам СОТ [2, ст. 19.1]. До того ж, третейські групи та апеляційний орган наділені правом, яким вони, тим не менш, рідко користуються, зазначати шляхи та засоби, за допомогою яких відповідність заходів праву СОТ може бути досягнута. Отже, рішення за результатами врегулювання спору СОТ складається з двох ключових елементів-приписів: обов'язкового – рекомендації про приведення відповідного оспорюваного заходу у відповідність до права СОТ, та додаткового (оскільки це право, а не обов'язок третейських груп та апеляційного органу) – у рішенні можуть бути зазначені пропозиції щодо засобів та шляхів виконання відповідної рекомендації.

Питання щодо юридичної сили рішень механізму врегулювання спорів є доволі складним. Існує навіть така точка зору, згідно з якою не можна розглядати третейські групи чи апеляційний орган як «трибунали» [7], оскільки доповіді не мають самостійної юридичної сили. Доповіді, на думку прихильників цієї точки зору, не містять «рішень», натомість висновки, що містяться у доповіді, названі «рекомендаціями». Тим не менше, на наш погляд, важко заперечувати набуття такими доповідями необхідної «обов'язковості» після процедури їх затвердження на засіданні ОРС СОТ, особливо зважаючи на її квазі-автоматичність [2, ст. 16.4 та 17.14]. З іншого боку, думку щодо обов'язковості приписів доповідей підкріплюють, по-перше, їхня «остаточність» – доповіді не можуть бути змінені ОРС СОТ, останній лише наділений повноваженнями щодо їх затвердження; по-друге – теорія міжнародного права містить концепцію, згідно з якою обов'язковість рішення випливає вже із самої згоди сторін передати повноваження щодо вирішення спору третій стороні. Як відзначає Шаффер, правила СОТ мають значення саме тому, що вони застосовуються у сильній системі врегулювання спорів [8, с. 2–3]. Тому розглянемо більш докладно точки зору щодо юридичної сили рішень ОРС СОТ.

Таким чином, стосовно юридичної обов'язковості рішень ОРС СОТ, у науці міжнародного економічного права чітко виокремлюються два основних підходи. Одна група авторів [4; 9], яка проте не є численною, розглядає рекомендації, що містяться в затверджених ОРС СОТ доповідях груп експертів, як юридично необов'язкові за міжнародним правом. На їхню думку, вони залишають стороні спору, яка «програла», можливість або виконати ці рекомендації, або надати іншій стороні відповідні «компенсації». Одна з прибічниць такої концепції, науковець із США Ю. Белло, зазначає, що: «Так само як правила ГАТТ, які передували нормам СОТ, правила СОТ просто не є «обов'язковими» у традиційному сенсі. Коли група експертів, яку було створено згідно Домовленості СОТ про правила і процедури врегулювання спорів, приймає рішення, спрямоване проти якогось члена, не існує можливостей ув'язнення, примусових заходів, компенсації збитків чи поліцейського примусу. СОТ не має ніякої в'язниці, судових виконавців, блакитних шоломів, поліцейських кийків чи сльозогінного газу. Скоріше, СОТ – по суті конфедерація суверенних національних урядів – спирається на добровільне підпорядкування. Унікальність системи ГАТТ/СОТ полягає у тій гнучкості, з якою вона пристосовує національне здійснення суверенітету, і у той самий час сприяє дотриманню торговельних правил за допомогою стимулів» [4].

Інша група авторів ([3, 5, 10, 11 та ін.]) вважають, що затверджені ОРС СОТ доповіді груп експертів встановлюють саме міжнародно-правові зобов'язання, згідно з якими відповідний член СОТ повинен привести свою торговельну практику у відповідність із правовими нормами ГАТТ/СОТ. При цьому можливість компенсаційних заходів є лише надзвичайним заходом, який застосовується лише у разі невиконання членом СОТ рекомендацій групи експертів [10, с. 75]. Навіть аналізуючи практику врегулювання спорів за часів ГАТТ 1947 [12], можна зробити висновок, що й тоді сторони розглядали доповіді груп експертів як юридично обов'язкові. «Юридичний ефект затвердженої доповіді групи експертів полягає в міжнародно-правовому зобов'язанні виконати рекомендацію групи експертів» [6, с. 63], тобто можна дійти висновку, що доповіді груп чи апеляційного органу, затверджені ОРС СОТ, містять міжнародно-правові норми та, відповідно, їхнє невиконання становить міжнародне правопорушення. А. Алемано слушно вказує на те, що «Після того як рекомендація затверджена ОРС, сторона, що програла, має в першу чергу обов'язок привести неправомірний захід у відповідність із правом СОТ» [3]. Процедура затвердження рішень на засіданні ОРС СОТ у свою чергу підкріплює думку про обов'язковість рекомендацій, що у них містяться,

оскільки ОРС за сутністю є політичним органом та виражає погоджену волю усіх країн – членів СОТ.

Таким чином, найбільш розповсюдженою [6] точкою зору, якої дотримуємося і ми, є думка, згідно з якою рекомендація щодо приведення оспорюваного заходу у відповідність є обов'язковою для виконання, натомість пропозиції щодо засобів, за допомогою яких рекомендації можуть бути виконані, не є обов'язковими. Необов'язковість зазначених пропозицій неодноразово підтверджувалася третейськими групами та апеляційним органом [13]. Безсумнівною, на наш погляд, є необхідність чіткого закріплення у ДСУ, по-перше, норм щодо юридичної обов'язковості рішення ОРС, по-друге, як вже зазначалося, третейські групи та апеляційний орган не достатньо часто користуються власним правом щодо зазначення у власних доповідях шляхів та засобів виконання відповідного рішення. Тому, на нашу думку, буде правильним перетворити зазначене право на обов'язок. Вважаємо, що в подальшому це сприятиме покращенню рівня імплементації рішень ОРС, особливо з боку країн, що розвиваються та найменш розвинених країн. Накопичення відповідної єдиної практики у свою чергу заощаджуватиме юридичні ресурси як третейських груп та апеляційного органу, так і країн-членів, яких відповідне рішення стосується.

Зважаючи на вищезазначене, можемо дійти наступних висновків:

1. Рекомендації, що затверджені ОРС та стосуються необхідності приведення оспорюваного заходу у відповідність із нормами СОТ, є обов'язковими.

2. Натомість рекомендації щодо способів та шляхів виконання рішення не мають обов'язкової юридичної сили.

3. Попри необов'язковий характер рекомендацій щодо способів виконання рішень ОРС, останні не повинні ігноруватися третейськими групами та апеляційним органом. Навпаки, перспективним нововведенням було б встановлення обов'язку для третейських груп та апеляційного органу вказувати способи виконання відповідних рекомендацій у кожній власній доповіді.

4. Рекомендації щодо засобів виконання рішень ОРС сприяють консолідації та накопиченню відповідної практики, що в подальшому забезпечить економію юридичних та матеріальних ресурсів як для країн-членів, так і для інституцій СОТ.

Список літератури: 1. Энтин М. Л. Международные судебные учреждения. Роль международных арбитражных и судебных органов в разрешении межгосударственных споров / М. Л. Энтин. – М. : Междунар. отношения, 1984. – 174 с. 2. Understanding on Rules and Procedures Governing the Settlement of Disputes, Marrakech Agreement Establishing the World Trade Organization, Annex 2,

The Legal Texts: The Results Of The Uruguay Round Of Multilateral Trade Negotiations 354 (1999), 1869 U.N.T.S. 401, 33 I.L.M. 1226. **3.** Alberto Alemanno. Private parties and WTO Dispute Settlement System / Alberto Alemanno ; Cornell Law School LL.M. – Papers Series. Paper 1, 2004. – Режим доступу: <http://works.bepress.com/alemanno/1>. **4.** Bello Judith. The WTO Dispute Settlement Understanding: Less is More / Bello Judith // AJIL. – Vol. 90. – 1996. – P. 416–417. **5.** Hudec Robert E. Broadening the Scope of Remedies in WTO Dispute Settlement / Hudec Robert E. // Preprint for Improving WTO Dispute Settlement Process by Weiss F. and Wiers J. (eds.) – L. : Cameron May Publishers, 2000. – P. 345–376. **6.** Jackson John H. The WTO Dispute Settlement Understanding: Misunderstanding on the Nature of Legal Obligation / Jackson John H. // AJIL. – Vol. 91. – 1997. – Issue 1. – P. 60–64. **7.** Sacerdoti Giorgio. The Dispute Settlement System of the W.T.O.: Structure and Function in the Perspective of the First 10 Years / Sacerdoti Giorgio ; Bocconi University, Institutes of Comparative Law (IDC). Legal Studies Research Paper Series No. 07-03 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ssrn.com/abstract=981029>. **8.** Shaffer Gregory C. Defending Interests: Public-Private Partnerships in WTO Litigation / Shaffer Gregory C. – Washington, DC : Brookings Institution Press, 2003. **9.** Sykes A. O. The Remedy for Breach of Obligations under the WTO Dispute Settlement Understanding: Damages or Specific Performance? / Sykes A. O. // New Directions in International Economic Law: Essays in Honour of John H. Jackson / Bronckers M., Quick R. (eds.) – The Hague : Kluwer International, 2000. – P. 347–457. **10.** Мережко О.О. Правове регулювання світової торгівлі : навч. посіб. / Мережко О.О., Неліп М.І. – К. : Наук. думка, 1999. – 101 с. **11.** Смбалян А.С. Международные торговые споры в ГАТТ/ВТО: избранные решения (1952–2005 гг.) / Смбалян А.С. – М. : Волтерс Клувер, 2006. – 344 с. **12.** General Agreement on Tariffs and Trade 1994, Apr. 15, 1994, Marrakech Agreement Establishing the World Trade Organization, Annex 1A, The Legal Texts: The Results Of The Uruguay Round Of Multilateral Trade Negotiations 17 (1999), 1867 U.N.T.S. 187, 33 I.L.M. 1153 (1994). **13.** US – Antidumping Act of 1916 – Report of the Panel, circulated 29 May, 2000. WT/DS162/R.

Надійшла до редколегії 24.02.2010

342.573(494)

О. А. Ластовка

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ РЕФЕРЕНДУМІВ У ШВЕЙЦАРІЇ

Висвітлено питання організації та проведення референдумів у Швейцарській Конференції.

Освещен вопрос организации и проведения референдумов в Швейцарской Конфедерации

Problem of referendums' organization and conduction in Swiss Confederation is considered.

Референдум – важлива форма безпосередньої демократії, що полягає в голосуванні виборців (певної, визначеної законом